

NAGY ÉVA

A BUKARESTI HUNGAROLÓGIA TANSZÉK ÉS A MAGYAR NYELVOKTATÁS

A Bukaresti Egyetem Keleti Nyelvek Tanszékén 1956 őszén kezdődött meg a magyar nyelv oktatása. Majd csak 1968-ban alakult meg a Hungarológiai Tanszék. Jelen áttekintés az 1968-tól mindmáig működő tanszék történetét tekinti át. Számba veszi az ott tanító összes oktatót, beleértve a vendégtanárokat is. Tárgyalja a hallgatói motivációkat, mind a román anyanyelvű, mind pedig a magyar anyanyelvű diákokat illetően, s számot ad az elért eredményekről és nehézségekről egyaránt.

Kulcsszavak: Bukaresti Egyetem, hungarológia, Hungarológiai Tanszék

THE DEPARTMENT OF HUNGAROLGY IN BUCHAREST AND TEACHING OF THE HUNGARIAN LANGUAGE. The education of Hungarian language started in the autumn of 1956 at the Department of Eastern Languages of the University of Bucharest. The Department of Hungarology was founded only in 1968. This study reviews the history of the department functioning from 1968 up to the present day. It enumerates all the instructors there, including guest teachers. The study interprets the motivations of both the students of Romanian and Hungarian mother tongue, and reports about the achieved results as well as about the difficulties.

Keywords: University of Bucharest, Hungarology, Department of Hungarology

A kezdetek

A Bukaresti Tudományegyetem Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultásán működő Hungarológia Tanszék 1968-tól létezik megszakítás nélkül.¹ De, mi volt addig?

1956 őszén a Bukaresti Keleti Nyelvek Tanszékének keretében Marosi Sándor központi bizottsági aktivista egy elsőéves csoportnak elkezdte a magyar nyelv tanítását, majd a következő évben Márton Gyula, Szigeti József, Szabó Zoltán a Bolyai Egyetemről repülővel ingáztak Bukarestbe, hogy biztosítsák a szaktárgyak megfelelő tudományos szintű oktatását. Ez a rendszer azonban akadozott. A tanügyi minisztérium 1959 nyarán felkérte a kolozsvári Bolyai Egyetem magyar tanszékének vezetőjét, Márton Gyula professzort, hogy vállalja el az akkor C. I. Parhonnak nevezett egyetem Keleti Nyelvek Tanszékének vezetését, és annak keretében szervezze meg a magyar nyelv- és irodalom oktatását. Márton Gyula viszont feltételeket szabott: legyen önálló magyar

¹ Az ismertető megírásában forrásként szolgáltak dr. Murvai Olga egykori egyetemi professzor jegyzetei, valamint dr. Molnár Szabolcs és dr. Zsigmond Győző egyetemi professzorok nyilvános beszámolóí.

nyelvtudományi tanszék, létesítsenek kilenc oktatói helyet, a tanároknak biztosítsák a lakást és teremtsék meg a könyvtár és a technikai felszerelés anyagi hátterét. A szakminisztérium ezt nem fogadta el, de készségesen meghallgatta azt a kérést, hogy amennyiben az önálló magyar vagy finnugor tanszék létrehozásának feltételeit nem tudják biztosítani, akkor a Keleti Nyelvek Tanszéke keretében beindult magyar szakot szüntessék meg, hozzanak létre Kolozsváron magyar–román szakot, és irányítsák át oda a hallgatókat. 1960-ban a magyar szakot visszaminősítették lektorátussá, aminek következtében csaknem tíz éven át egyetlen oktató. Marosi Sándor (aki utóbb az Amerikai Egyesült Államokba emigrált) tanította a magyar nyelvet fakultatív tárgyként heti két órában. A bukaresti magyar szakos diákok ezután az (akkor már Babeş-Bolyai Egyetemen) folytathatták tanulmányaikat román–magyar szakon.

A lágyabb diktatúra

A prágai tavasz (1968) utáni lágyabb diktatúra idején Fazekas János támogatásával minisztériumi határozat született a bukaresti Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék létrehozásáról. Akkor indult a Hét folyóirat és a Kriterion könyvkiadó is Bukarestben. Tanszékvezetőnek Szabó Zoltán professzort nevezték ki. A Románia és Magyarország közötti kétoldalú kulturális egyezménybe bevették a magyarországi vendégtanári státuszt, így 1969 őszén négy oktatóval és harminckét diákkal beindult a bukaresti magyar szak. (Szabó Zoltán Kolozsvárról ingázott, a sok nyelvet beszélő Bereczki Gábor egyéves mandátummal Budapestről jött, Molnár Szabolcs tanársegédként költözött Bukarestbe, Marosi Sándor egy évig még tanított, aztán elment Amerikába.) Az államközi szerződés keretében tehát, magyarországi vendégtanárok is tanítottak és tanítanak.

Bizonyos értelemben felemásan – bármely más nyelv mellé felvehető mellékszakként – indult a magyar szak, utóbb pedig csak a román főszakkal összekapcsolva volt tanulható a magyar nyelv. Beiskolázási keretszámot csak a főszakok kaptak, így a magyar mellékszak indulása minden évben a politikai viszonyoktól és a hivatalok jóindulatától függött. Azt a többszöri kérelmet, hogy a magyar nyelvet – bár idegen nyelvként – főszakként oktathassák, újra és újra elutasították.

A tanszék fejlődése 1975-ig még így is biztató volt. 1973-ban jött a tanszékre Murvai Olga tanárnő, majd Zirkuli Péter tanár. Külső munkatársak voltak Reinhart Erzsébet, Szilágyi Sándor, Bereczki Gábor, majd a Budapestről, Szegedről, Pécsről érkező vendégtanárok: Kovács Ferenc, Gergely Gergely, Hopp Lajos, Károly Sándor, Kispéter András, Krajko András, Lengyel Zsolt, Berki Anna, Fülei Szántó Endre, Jenei Éva és Krebsz János. A pusztasorsolásból is kitűnik, hogy remek tanárok oktattak, illetve oktattak volna, ha folyamatosan hallgatók is lettek volna, hiszen kezdetben még évenként, utóbb csak kétévenként, végül négyévenként lehetett indítani egy-egy első évet.

1978–1984 között volt egy időszak, amikor a román nyelv és irodalom szak látogatás nélküli (levelező munkarendű) képzése mellékszakkjaként engedték meg a magyar nyelv oktatását a megszüntetett marosvásárhelyi Tanárképző Főiskola román–magyar szakot végzett hallgatói továbbképzése céljából. Ez időben több mint százan szereztek román–magyar szakos egyetemi oklevelet a Bukaresti Egyetemen, ugyanakkor a magyar irodalmi és művelődéstörténeti szakvizsgadolgozataikat a diákoknak románul kellett írniuk és megvédeniük. E visszas helyzetnek a többletterhelés diszkriminatív jellege mellett volt azonban egy pozitív hozadéka is: a román kollégák így művelődésünkkel kapcsolatos információkhoz jutottak és volt, aki felhasználta ezeket kurzusaiban.

A beolvasztás után

A '70-es évek elején a Keleti Nyelvek Tanszéke vette át a magyar szakot, később pedig (az évtized végén) a Keleti Nyelvek, a Klasszika Filológia és a Romanisztika tanszéki tömb részévé vált a magyar szak. Szabó Zoltán professzornak tanszékvezetői státuszát eltörölték, útiköltségét nem fizették, két évig még saját költségén járt megtartani az óráit. Az eredeti oktatói szerkezetből (egy professzori, egy vendégprofesszori, két adjunktusi és két tanársegédi állás) csak a két adjunktusi hely és a vendégtanár státusza maradt meg. A nyelvészeti tárgyakat Murvai Olga, az irodalom- és művelődéstörténetet, valamint a finn nyelvet Molnár Szabolcs tanította. 1989 decemberében csupán egyetlen II. éves évfolyam volt.

1989. december végén – a rendszerváltás után – önálló karrá szerveződhetett a Klasszika- és Modern Filológia Fakultás, ami később a mai Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultása nevet kapta. Ennek új vezetőtestülete jóváhagyta, hogy a magyar tanszék maradványából Hungarológiai Tanszéket hozzanak létre. Sikerült a magyart főszakként elismertetni a tanügyi minisztériummal, s 1990-től a tanszék hungarológiai profillal önálló lett, mégpedig úgy, hogy a magyar főszakká lépett elő, és ehhez lehetett második nyelvként a román, valamint az angol, német, orosz, francia nyelvet fölvenni. 1990 őszén már meg lehetett hirdetni az első felvételi vizsgát 20 helyre. Ettől kezdve a diákok maguk választották a magyar főszakot, akár mint idegen nyelvet, akár mint anyanyelvet. Azóta a magyar nyelv és irodalom van jelen főszakként a karon, amelyen mintegy 40 nyelv és kultúra ismerhető meg.

2011 őszétől – Románia új tanügyi törvényének előírásai alapján – a bukaresti Hungarológia Tanszék a Bukaresti Tudományegyetem Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultásán a Klasszika-filológia, a Héber és a Roma tanszékcsoport keretén belül működött 2013-ig. Napjainkban a Héber és a Roma tanszéke együtt alkotnak egy csoportot.

Hungarológia román anyanyelvű diákoknak

A bukaresti hungarológiai oktatás jellegzetessége volt és ma is az, hogy kettős képzést biztosít. Egyrészt a román ajkú hallgatók a magyart, mint idegen nyelvet tanulják (biztosítva a román oktatását is), abból a célból hogy a végzettek a magyarságtudományban jártas szakemberek, kutatókká válhassanak és művelődési értékeinket továbbíthassák a román tudományosság és nagyközönség felé, illetve a magyar irodalom fordítói, kultúránk román népszerűsítői lehessenek (mint például az itt végzett, közismert Smaranda Enache). Másrészt a magyar diákok, a magyar érettségivel rendelkező fiatalok szakorientált képzésben részesülhetnek, felkészülhetnek például a magyar nyelv- és irodalomtanári pályára, de nemcsak erre.

A magyar kultúrában jártas román szakemberek képzésével fontos szerepet kíván betölteni a Hungarológia tanszék a két nép közeledésében, egymás kölcsönös megismerésében, az előítéletek eloszlatásában. A román diákokat ebben a jó szándékú érdeklődés vezeti.

A magyar diákok Bukarest irányába való tájékozódását meghatározza a térbeli távolság, a közlekedési lehetőségek gondja. A motivációnak van időben változó szegmense is, amilyen például a szakok változatos kínálata Bukarestben, hiszen szakpárosításban felvehető pl. a hindi, a török, a kínai, az arab, a perzsa, a klasszika filológia és sok más egyéb szak. A '70-es, '80-as években a szakra jelentkező magyar diákok motivációja az volt, hogy Erdélyben kapjanak állást az akkori kötelező kihelyezési rendszerben. Kevésbé állt fenn annak a veszélye, hogy a bukaresti egyetemről Észak-Moldva valamelyik falucskájába nevezik ki őket, mint ahogy a Kolozsváron végzett magyar szakosokkal ez gyakran megtörtént. Bukarest választásával a magyar diákok a diktatúra homogenizálási politikájának kivédését, a román diákok ennek a politikának a kihasználását látták megvalósíthatónak.

A hungarológiára jelentkező diákok többsége a Székelyföldről és a bukaresti magyar líceumból jött, magyar anyanyelvűként. A szakra jelentkező román diákok Bukarestből, a Kárpátokon kívülről érkeztek, de volt aradi diákunk is. Az államvizsgázott magyar diákok állást kaptak a tanügyben, az írott és audiovizuális médiában, különböző állami intézményekben és magáncégeknél, a román hallgatók pedig elsősorban egyes főhivatalokban.

Változó motivációk

A változó motivációkhoz tartozik, hogy itt Bukarestben diákként könnyebb állást, alkalmi munkát szerezni. Hírközlő szervek, könyvkiadók, bankok, vegyes vállalatok fizetnek apró szolgáltatásokért. A motivációra a politikai változások által kiváltott közhangulat is dinamikus befolyással van. Az 1992-es parlamenti választások körüli nacionalista

diszkurzus hatására mesterségesen kialakított xenofóbia elvette a román fiatalok kedvét attól, hogy magyar főszakra iratkozzanak. Míg 1991-ben a szakra jelentkező román és magyar diákok megoszlása fele-fele volt, addig az 1992–96-os parlamenti ciklus idején a magyar főszakra az öt felvételi vizsgán kétszeres túljelentkezés mellett 98 magyar diák került be, ezzel szemben egyetlen román diák sem látta kellőképpen indokoltnak, hogy a magyar szakot válassza. A '96-os parlamenti választások eredményeképpen az RMDSZ bekerült a kormányba, elcsitult a magyarelles diszkurzus, így az 1997-ben felvett 22 első éves diák közül már 13 román anyanyelvű volt. Ma már viszont megfordult a tendencia, ugyanis az egyre több erdélyi lehetőségnek köszönhetően a magyar anyanyelvű diákok már nem Bukarestet választják a filológiai tanulmányok elvégzésére.

Sikerélmények

A magyarságtudományon belül Bukarestben külön kurzusok szolgálják az elmélyedést: magyar irodalomtörténet, irodalomelmélet, nyelvészet, folklór, etnológia, művelődéstörténet. 1994-től indult magiszteri képzés magyar művelődéstörténeti, nyelvészeti-médiakommunikáció programmal, 2001-től pedig doktori címet is lehet szerezni a Hungarológia Tanszéken mind magyar irodalomból, mind magyar- és összehasonlító nyelvészetből és média-kommunikációból. A bukaresti Hungarológiai Tanszék együttműködik a bukaresti Magyar Kulturális Intézettel, használva annak könyvtárát és termeit, valamint a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészeti Karával és magyarországi felsőoktatási intézményekkel. Ezek az együttműködések reményt adnak a jövőre nézve.